ZEMTURS

LATGOLAS NŪVODA NEDEĻAS LAIKROKSTS

Nr. 18 (106) 1997. GODA 23. MAJS CENA 5 SANTIMI

JŪLIJS TRŪPS

DĒĻ SEVIS KŪPĀ AR VYSIM

Latgolas 1. kongresa 80. gades atceres sareikōjumi Rēzeknē kai rezumējumā paude 6. Saeimas deputats Pīters Keišs, varātu byut īvods voi īskaņa pasauļa latgaļu 2. konferencei, jo sprīžamō, škīt, šaidam forumam ir vairōk kai pīteikami. Kaut voi fakts, ka beidzūt Reigā vaļdeitōji pījāmuši zynōšonai, sōcūt arī kū nabejs dareit vaicōjumā par īpaši atbolstamō regiona statusa pīškēršonu Latgolai. Bet arī it kai na vysai teritorejai — byus jau dreiži zynoms, kas pa kam. Na par veļti 1. kongresa sakarā Rēzeknes piļsātas dūmē svineigajā pījimšonā nomatāvs — mērs Jōņs Jukna gona daudz laika tērēja, kamer vysus īpazeistynōja ar vīsim.

Interesi par Latgolu vakar un šudiņ paude daudzi 6. Saeimas deputati un nūvoda pašvaļdeibu vadeitōji, voi treša daļa Rēzeknes — Aglyunas dicēzes prīsteru, mōkslinīki, inteligence un mōceibu spāki. Na par veļti gludas svātku runas skanēja leidz ar pīsauktū klaidu osumim. Jō Ekseleņce arhiveiskups Jōņs Pujats atgōdynōja, ka goreidznīceiba pyrms 80 un vairōk godim izglōbe tautu nu Krīvejas asimilacejas, organizēja latgaļu atmūdu, ari vēsturiskū kongresu. Bet šudiņ Latgolā nav stabilas goreigūs skūlu sistemas, nasmukas lītas turpynojas Aglyunas divūs vaicōjumūs — vaļsts nanūleidzynoj bazilikas rekonstrukcejas porōdus, naizprūtami, kōpēc kavejas katōļu gimnazejas atjaunōšona. Bazneicas un vaļsts vīnōteiba paleidzēs īit Eirosavīneibā — uzsvēre J. E. arhiveiskups Jōņs Pujats.

Šymā kongresā pyrmū reizi pausta ideja par Latgolas atbreivōšonas pīminekļa «Vienoti Latvijai» ceļšonu. Vēsturniki sprīž ari, ka tūreiz Latvejā pyrmū reizi Rēzeknē pacalts myusu vaļsts karūgs. Bet par tū, ka vīnōteiba nūvoda atteisteibā šudiņ ar cytom Latvejas zemem pavysam nav izteikta, runōja pašvaļdeibu vadeitōji nu Preiļim, Daugavpiļs un cytim rajonim. Kai pamatfakts atpaliceibā tys, ka vainojami poši latglīši ar sovas mōtes volūdas ignoranci, tys pats sokams ari par vaļsts volūdas kūpšonu kaut voi Rēzeknē. Var pīsaukt vēļ ari cytus socialogiskas dobas aspektus.

Sova daļa vaiņas, dabiski, ir, bet kūpumā? Cik Latvejā 80 godūs ir bejis vaļdeibu, jōs ar mozim izjāmumim Zylūs azaru zemes atteisteibai tūmār nav pīmārōjušas konsekventi vīnaidu politiku leidz ar cytim nūvodim. Ite i ir tys suņs aprokts.

Izejas simbols — Jōņs Jukna Rēzeknes—Aglyunas dicēzes veiskupam J. E. Jōņam Bulim dōvynōja puļkstini ar vēlējumu, lai goreigais un laiceigais laiks zam zeimes «Vienoti Latvijai» rōda vīnaidi kai Reigā, tai vysā teritorejā leidz Zylupei.

VIĻAKĀ PĪNA ĪPĒRKUMA REKORDS

— Eisi pyrms vēlēšonom Viļakā pasarōdēja Arturs Malta, sokūt, ka jys nu Lauksaimnīceibas kameras. Lyudze, ka myusim nedeļā jōsaražoj 40 tonnas svīsta, pīnu tam pīgōdōšūt gon nu Rēzeknes, gon cytom vītom, par kilogramu moksojūt 22 santimus. Bet svīstu syuteišūt pōri rūbežai uz Krīveju, preti sajamūt dīzeļdegvīlu par 22 santimim kilogramā. Es atteiču, ka ari agrōkūs laikūs, kod pīna beja papylnam, tik daudz svīsta navarēja saražōt. Šudiņ, lai saražōtu svīstu, tys moksōs 15 latus kilogramā. Tam napīkryta ari Viļakas pašvaļdeiba. Bet Maltas kungs beja aktivs, jam cyta nikō navajagūt, kai vin pīnsaimnīku zeimūga. Tūmār pēc vēlēšonom dūmu bīdri atsaroda, jo kurs gon nagryb dabōt par pīnu tik lelu moksu. Un jī stōjōs Lauksaimnīceibas kamerā. Prūtams, par tū bejā jōsamoksoj 28 lati bīdru naudas. Savōktū pīnu syuteišūt uz «Riku», pīnsaimnīku kooperativū sabīdreibu, kura atsadalēja nu myusu organizacejas — īstōdes. Mes gon narausim sovas saites ar akceju sabīdreibu «Rēzeknes pīna konservu kombinats». Jei gon moksoj daudz mozōk, bet tei ir tycama un garanteita sadarbeiba. Par Maltas kungu vaicōju Zemkūpeibas ministrejā, īteice byut pīsardzeigim un izavairēt nu sadarbeibas. Personeigi dūmoju, ka Maltas kungs tikai jauc gaisu! — tai uzskota pīnsaimnīku kooperativōs sabīdreibas «Jaunlatgola» vaļdes prikšsādātōja Lūcija Pužule.

Bet korespondennts bez ūtrōs puses vīdūkļa tū nadreikst apgolvōt. Pagaidam vēļ nav izadevīs satikt Maltas kungu, kod ari byutu īspējama patīseibas atrašona. Tōpēc pagaidom lai ir informaceja bez komentarim. Voi nabyutu labi, jo zemnīks beidzūt radzātu jāgu sovai pīna ražōšonai?

NŪTEIK TROKAS LĪTAS

Latgalīši, kuri ilgōjās pēc zemes pyrms 100 godim, sōce izceļōt uz Sibireju, byuteibā ir jau myusu myrušōs saknes (Kolonistu varbyut napareizs apzeimējums) myusdīnu paaudzes skōris krīvu komunisma idiotisms un niu jī, kai, pīmāram, Ludzas pusē, lyudz nu bejušōs tāvu zemes atsyuteit pōrtyku. Tauta tryuceigi dzeivoj ari sovā zemē, bet, škīt, ka šudiņ vēļ šausmeigōks ir gora un dvēseles bods. Jo tautā, es narunoju par socialisma pagōtnes pīlyudzējim, volda vysai lels truluma spāks, var saceit ari — glupeiba. Bet myusu vaļdeitōji gon jau nav intelektuali glupi, cik truli un nažēleigi pret īdzeivōtōju dažaidom likstom. Un pareizi soka: škūrstyns dzīd tai, kai vējs īpyuš!

Latgolas kongresa 80. gades atceres dīnōs par tū vysu parunōju ar Abrenīšu apvīneibas vadeitōju Leontiju Vyzuli. Dzejnīks un politikis Vyzuļa kungs beja tīšs:

— Manī ir napateikama tukšuma sajyuta. Nūteik trokas lītas! Ar tū pošu Abreni. Sōpynoj navin tys, ka jei pazaudāta, bet ari vairōku vaļdeibu un Saeimu sūleitī vaicōjumi, kas palyka bez rysynōjuma un atbiļdes. Runa ir par īpašuma tīseibu atjaunōšonu, zemes sertifikaceju un cytom līmotn. Pat bejušūs mōjvītu un kopu apmeklējumi okupātajā Krīvejas pusē prosa cylvāka cīnu pazamojūšu birokratejas īrēdņu bīza teikla pōrvarēšonu.

Varbyut kai pīmine nu Abrenes varātu palikt Abrenes apriņkis Bolvu vītā, jo sovulaiks tys aptvēre gon tagadejō rajona, gon okupātōs Pītōlovas un sešu pogostu teritoreju.

Korespondents: — Tī lelī, jyusu sirdei tyvī vaicōjumi. Bet kai, jyusuprōt, Latgolas kongresa 80 godu faktu uztver pašvaļdeibas, sabīdreiba?

Leontijs Vyzuļs: — Tod maņ otkon jōsoka — trokas lītas! Itai atcerei vajadzēja byut vysu pašvaļdeibu ikdīnas dorba kōrteibā, bet kai ir patīseibā? Daudzi prīkšnīki pat nazyna, kas nūtyka pyrms 80 godim. Jūs izbreins ir ļūti patīss... Bet grākoj na tikai mozī īrēdņi, kai runoj Saeimā, Ministru Kabinetā? Daži pīmāri: «Mūsu Latvija, šajā valstī, šī valsts...» Klausūtīs taidus styla zīdus jōdūmoj, voi var runōt par kaidu cytu vaļsti, cytu Latveju, cytu Reigu...

Kaida apziņa, taidi vōrdi. Dūmoju, ka šudiņ vaļstī nav taidu patriotu, kuri pyrms 80 godim nūlēme Latgolu atgrīzt Latvejas sastōvā. Bet golu golā jōpōrdzeivoj ari trokas lītas. Naapturami nūteik dabiskōs atlases process. Vārojūt TV, līkas, ka pateišam dzeivojam na ar golvu, bet pakaļu...

... Soku paļdis Leontijam Vyzuļam, vēlejūt pēc naseņ iznōkušōs dzejas grōmotas «Atmōdas šūpolēs» jo mudrōk laseitōjus īprīcynōt ar nōkūšū — ūtru krōjumu.

Nautrānu vydusskūlā (Ludzas rajons) veiksmeigi dorbojās dažaidas jaunōtnes organizacejas, jau pagōjušajā godā skūlas pasōkumā sakarā ar obeliska jaunūs «Daugovas vonogu» pīminei tō īsvēteišonas ceremonejā tyuleit aiz veiskupa J. E. J. Buļa un prīsterim sūļōja gaidas un mozpulki, kurim kūpeigim spākim, sasadorbojūt vacōkim un skūlai, beja izgatavōti ari krōšņi tārpi.

Nu V. NOVOKŠANOVA (Rēzekne) arhiva

* * *

8. majā Preiļūs atkļōts Treju Zvaigžņu ordeņa vērsnīka keramika Polikarpa Čerņavska memorialō ustoba-muzejs bejušajā meistara darbneicā Talsu ilā 21.

Nūtyka ari pīmiņas breids pi jō un dzeivesbīdres kopa Preiļūs.

Memorialū ustobu izveidōjuši radinīki un Preiļu nūvodpētnīceibas un mōkslas muzeja darbineicas.

S. APEINĀNE,
FILIALES VADEITŌJA

AICYNOJ JASMUIŽA

Jo dūdatīs ceļōjumā pa Latgolu, naaizmērstit īsagrīzt Jasmuižā, J. Raiņa muzejā apmaklātōji var īgyut na tikai interesantu informaceju par tūpūšū dzejnīku J. Raini. Latgolas lelōkū bogōteibu — keramiku, bet ari baudeit krōšņū dobu. Te ir tei vīta, kur var atrast dvēseles mīru, kaut uz mirkli aizmērst ikdīnas problemas un smeļt spākus jaunam, rodūšam dorbam.

Jasmuižas vōrds cīši saisteits ar dzejnīku Jōni Raini. Jō tāvs Krišjānis Plekšāns tū nūmōja (1883—1891) nu G. Kuznecova, gimnazists un vēļōk students J. Pliekšāns te pavadēja skūlas breivlaikus. Šys pūsms nūzeimeigs Raiņa personeibas veidōšonā un pasauļa uzskota izveidē, Jasmuiža jaunajam Pliekšānam beja kai rodūša laboratoreja, jo te topa pyrmī dzejūļi, tulkōta A. Puškina drama «Boriss Godunovs», strōdōts pi lugas «Imanta», raksteita dīnasgrōmota un daudz laseits. Pavodūt breivlaikus pi tāva, tūpūšais dzejnīks tyvōk īpazyna Latgolas dzeivi, tradicejas un īmīļōja šū nūvodu. Vēļōk rakstēja: «...svešumā un tālumā visa jaunība nāk biežāk un paliek ilgāk atmiņā; vienu no skaistākajām atmiņām — mīļo, krāšņo Latgali, viņas sirsnīgos ļaudis un maigo valodu gribēju minēt kaut jel dzejoliša bālā gaismā. Lielais darbs atņēma visu manu laiku, bet šo spožumu nedzēš...»

Latgola ir na tikai skaista un krōšņa zeme, bet vīnmār lepōjusēs ar bogōtajom tautas mōkslas tradicejom. Jau nu 70. godu sōkuma Jasmuižā skotama Latgolas keramika — bogōta ir myusu muzeja kolekceja. Fondūs globojās vairōk par 1000 vīneibom, ik godu apmaklātōji var apskateit trešū daļu nu dorbim. Pōrstōvāta vysu senejū pūdnīceibas centru keramika, blokus Austrumlatgolas un Zīmeļlatgolas keramikai lelōkū daļu

Nūbeigums 2. lpp.

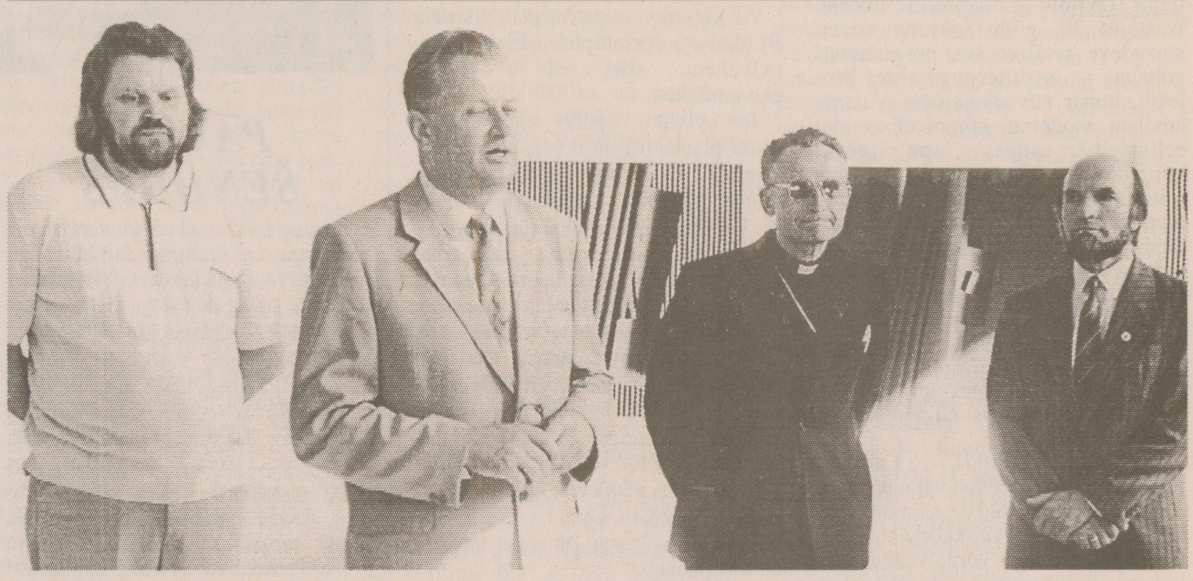

NU JEZUPA DANOVSKA ARHIVA: kaidā kulturas pasōkumā Rēzeknes mōkslinīks V. Paura (nu kreisōs uz lobū), 6. Saeimas deputats P. Keišs, Jō Ekselence arhiveiskups J. Pujats un mōkslinīks J. Pīgōznis.

HRONIKA

21. majā pyrms 150 godim Makašānu pogostā dzimis tautas dzīsminīks un grōmotu pōrraksteitōjs Fraņcs Škesters (1847—1913).

TĀVU ZEMES KALENDARS

21. majā (1957) Bolvūs dzimis tēļnīks Jōņs Bārda.

22. majā (1992) Kanadā miris dzejnīks un mōkslinīks Ontons Zvīdris, dzimis 1911. godā 23. junī Rēzeknes apriņka Makašānu pogosta Lelajūs Pujatūs.

22. majā (1897) Daugavpiļs aprinka Leivōnu pogosta Šlosbergā dzimis skūlōtōjs, pašvaļdeibu darbiņīks, publicists Andrejs Švirksts. Deportāts 1941. goda 14. junī.

22. majā (1927) Rēzeknē nūtyka skūlu jauōtnes dzīšmu svātki, žureju vadēja Jōņs Rainis.

Sastōdēja

Viktors TROJANOVSKIS

LATGOLAS KULTURVĒSTURES MUZEJĀ PĀVILA ŠEŅHOFA DORBU IZSTŌDE

REDKOLEGEJA: Valija Berkina — Jākubpiļs, Jōns Elksnis — Latgolas Kultūras centra izdevnīceiba, Pīters Gleizdans — Rēzekne, Jōns Kokins — Daugovpiļs, Anita Petkune — Krōslova, Ontons Rancans — Preiļi, Ontons Slyšans — Bolvi, Viktors Trojanovskis — Ludza, Pīters Zeile — Reiga, Jōns Žugovs — Reiga, ōrzemu biroja vadeitōjs — Aļberts Spoģis Minsterē

APSVEICAM!

Uz prīstereibas 20 godim šamōs dīnōs atsaskota Jō Ekselence Rēzeknes — Aglyunas dīcēzes veiskups Jōņs Bulis.

Taida poša jubileja ir ari jō studeju bīdram, Rēzeknes dekanam Pīteram Zeilem.

«Zemtura» redkolegeja sirsneigi sveic obus čaklūs goreigōs dryvas kūpējus, katōļticeigū dvēseļu gonus un audzynōtōjus lelajā jubilejā.

1957. goda majā par prīsteri īsvēteits Tylžas un Rugōju, tagad ari Baļtinovas draudzes prāvests Aļberts Budže, pazeistams ar sabīdriskom aktivitatem un kai vēsturnīks, atsauceigs un ražeigs «Zemtura» autors. Nūvēlejom lelus panōkumus turpmōkajā prīstereibā un aizvīn jaunus atklōjumus nūvoda kulturvēsturiskajā izpētē!

DR. OEC. J. ZEĻONKA

LATGOLAS PAŠNŪTEIKŠONŌS

Rēzeknes Latgolas kongresa lāmumūs tyka īraksteits, ka šō nūvoda latviši, apsavinojūt ar Kūrzemes un Vydzemes latvīšim, patur «Pylnu pašnūteikšonōs tīseibu... saimnīceibas, kai ari zemes jautōjumā»[1]. Pasateicūt Latgolas deputatu aktivitatem Saeimā, saimnīciskō pašnūteikšonōs Latgolā Latvejas pyrmōs republikas laikā tyka realizēta piļneigōk nakai pōrejōs sfērōs. Zemes reformas lykumā Latgolai tyka pīmārōts īpašs scenarejs, paradzūt muižiņiku īpašumu īrūbežōtu saglobōšonu un sādžū kūplītōšonas zemu privatizaceju ar latgaļu psihologejai pīmamu torgu metodi. Jau trešais — Pauļuka kunga sastōdētais Ministru prezidenta kabinets deklarēja Latgolas tīseibas īpašu, tōs atteisteibu veicynojūšu saimnīcisku politiku. 20. godu beigōs klajā nōce Dr. K. Ulmaņa grōmota «Kā pacelt un padarīt ienesīgu mūsu lauksaimniecību», kurā atrūnama īpaša tōlumniceibas pōrvarēšonas programma, attīcynojama uz Latgolu kai vystōļōk nu Reigas tērga izvītōtu Latvejas teritoreju. Īsastōjūt 30. godu sōkuma krīzei, naizadeve realizēt šōs programmas golvonū — investiceju pīsaistes projektu, tūmār nūvods sajēme jyutamu atbolstu moderņu saimnīceibas āku ceļtnīceibā, sugas lūpu īgōdē, kūppīnōtovu uztureišonā un cytūs saimnīciskūs pasōkumūs. trejsdasmytū godu beigōs Latgolā beja izaveidōjušas daudzas uzjēmējdarbeigas, ar tō laika modernom īkōrtom apgōdōtas lauku saimnīceibas, īteiktas cytu saiminīku apskatei un paraugam. Var minēt Jeruzalemes fermu pi Daugavpiļs, kura realizēja svaigu pīnu ar teicamom kvalitates un teireibas īpašeibom, leidzeigas tai nabeja pat Reigas pīvōrtē.

Padūmu periods Latgolas saimnīciskajā atteisteibā vēļ nav analizēts un izsvārts, tūmār saimnīciskōs atpaliceibas tema vairōkkōrt aktualizēta, tōs pōrvarēšonas vōrdā veiktas šym laikam rakstureigas saimnīciskōs kampaņas.

Socialistiskōs ražōšonas demontažai Latgolā pīlitōja standartizētus Vyslatvejas pajēmīņus, tōpēc ražōšonas apjūmu samozynōjums te ir krasōks, nakai pōrejā teritorejā, socialōs sekas dziļōkas un gryušōk nūvēršamas. Saimnīciskōs pašnūteikšonōs tīseibas klivušas par nacejas saškelteibas bubuli, saimnīciskōs līdereibas apsvārumi atsakōp nacejas politiskōs vīneibas lozungu prīškā.

Munuprot, nacejas politiskō vīneiba tikai īgyutu, uztverūt unn prognozejūt reali nūteikūšūs procesus, spātu breidynōt nu negativū tendenču pasarōdeišonas un bremzētu depresivūs procesus. Kod saimnīciskōs pašregulacejas mehanisms apsastōj, var atdzimt varmūceibas metōdes. Atsasauksim uz akademika Aleksandra Nikonova vōrdim: «Vēstures mōceiba līcynoj, ka varmūceiba jebkurā formā — administrativā, ekonomiskā voi cytā — ir napījamama socialū, politiskū, nacionalū un cytu jautōjumu rysynōšonas metōde. Pīspīdu dorbs vīnmār napīviļceigs. Cylvāks, jo jys nūlykts nacīšamūs apstōkļūs voi nu augstu nūdūkļu un nūdavu veidā, voi nu napīcīšamū resursu napīejameibā, voi sovas produkcejas nūīta tryukumā, faktiski izjyut varmūceibu. Pōrōk nūsprīgōta steiga jebkurā breidī var pōrtryukt. Tai nūteik tagad ar zemnīku saimnīceibu pašlikvidaceju, kuras naiztur tōs ekonomiskōs gryuteibas, kurōs nūnōkušas nūīta, apgōdes un lāta kredita tryukuma dēļ, taipat korumpētū īrēdņu un mafiozū grupu slūga dēļ. Taipat ar kolhozu, sovhozu kampaņveida reorganizaceju, kurā infrastruktura izarōdēja sagrauta un izvozōta. Pōrstrōdes ryupnīceibas privatizaceja nūtyka navys zemnīku lobā, bet gon rodūt vērs jīm jaunus monopolistus»[2].

Akademiks aizstōvēja Nikolaja Berdjajeva principu: «Ekonomiku cylvākam, bet na cylvāku ekonomikai».

Jo cylvāku uperej ekonomikai, rūnās plaukstūši un depresīvi regioni. Regioni, nu kurim bāg, un tī, kurūs glōbās. Latgola — depresīvs regions pi Latvejas Austrumu rūbežas, tōs atteisteibai vajadzeiga na tikai Rēzeknes breivō zona, bet ari Latgolas kongresa rezolūcejas spāka atjauōšona, tōs pylnas saimnīciskōs pašnūteikšonōs reanimaceja. Na tikai pašvaļdeibu, bet vysa regiona leiminī. Kai tū izdareit, atbiļdi byus jōdūd vaļstiski svareigōs Latgolaș tautsaimnīceibaș un socialōs atteisteibas optimizacejas pētnīceibas programmas izpiļdes rezultatā, kura, lai ari par simbolisku finansējumu, tūmār ir uzsōkta un tiks pabeigta.

Pētnīceibas programmā īsasaistējuši kvalificēti specialisti nu Rēzeknes Augstskūlas, Daugavpiļs Pedagogiskōs universitates, Latvejas universitates un Latvejas Lauksaimnīceibas universitates, tiks izstrōdōti vysmoz 10 projekti un projektu prīkšlykumi ar gaidamū goda ražōšonas apjūmu ap Ls 125 miljoni, kas dūtu 17—20 tyukstūšas jaunu dorba vītu. Un kas vēļ svareigōks — izsvērs Latgolas saimnīciskōs pašnūteikšonōs formas un tūs realizacejas īspējas.

[1] «Acta Latgalica», 1, 129. lpp.

[2] Nikonovs A. A. «Daudzu godsymtu dramas spirale...», M., 1995, 547. lpp., autora tulkōjums.

DONATS IGOLNIEKS

VARGANISTA MYUŽS

Šō goda 17. martā pagōja 25 godi, kai viņsaulē aizgōjis Jezups Krivāns — vīns nu nadaudzejim sova laika Latgolas katōļu draudžu profesionalajim varganistim. Jys nūdzeivōja garu myužu — 93 godus, nu kurim 75 godi aizvadeiti dorbā: īmīļōtajā varganista omotā.

J. Krivāns pīdzyma 1878. goda 31. julī Krōslovā, kur jō tāvs ar mōti strōdōjuši Plāteru muižā. 1910. godā Varšavā īgyvis diplomu sovam myuža omotam, lai gon varganista dorbu sōcis jau 1895. godā, strōdojūt Rozentovas un Jezupovas draudzēs.

Par varganistu jys tyka strōdōjis dažaidōs Latgolas vītōs; Viļakā, Leivōnā, Preiļūs, Daugavpilī, Stērnīnē, Kōrsovā, Vyškūs, bet tūmār, sōcūt ar 1922. godu, par jō «apsamesšonas» vītu jōskaita Rēzekne — dorbs Jezus Sirds bazneicā, pēc tam — Sōpu Dīvmōtes bazneicā.

Sovā dorba myužā Jezups Krivāns nav bejis tikai varganists, jys vysod ir jēmis aktivu leidzdaleibu vītejā sabīdriskajā dzeivē centīs nest gaismu un goreigumu tautīšim. Nasaverūt uz carisma žņaugim, jys pagōjušō godusymta beigōs un itō godusymta sōkumā vuiceja sovu draudžu bārnim dzymtū volūdu: gon laseišonu, gon raksteišonu. Preiļūs, kur varganista dorba godi īkryta Pyrmō pasauļa kara laikā, jys strōdōja Paleidzeibas komitejā bēglim un vadeja bārnu patversmi; beja muzykas skūlōtōjs Daugavpilī, Vyškūs un 1934.—1936. godā vadeja varganu klasi Rēzeknes Tautas konservatorijā.

Dybynōdams bazneicu kōrus un strōdōdams ar tim, varganists vīnmār beja nūmūdā, lai precizi tyktu izpiļdeiti liturgiskī dzīdōjumi, lai kōris byutu lobā mōkslinīciskā formā un varātu pīsadaleit dažaidōs kulturalōs dzeives nūrisēs ōrpus bazneicas.

Ar poša izveidōtū un vadeitū kōri J. Krivāns pīsadaleja Latgolas jaunōtnes svātkūs Rēzeknē 1925. goda 17. majā, bet Latgolas Dzišmu svātkūs Daugavpilī 1940. goda 15. un 16. junī, kur jys beja ari Reiceibas komitejas lūceklis, dzīdōja jō vadeitī kōri nu Kōrsovas aizsorgu nūdaļas un Malnovas Romas katōļu draudzes.

Lai kur J. Krivānu aizvede varganista dorba celi, vysur jys cēle bazneicas dzīdōšonas kulturu un apvuiceja jaunus varganistus apleicejom draudzem. Sovā garajā varganista dorba cēlīnī jys tyka sagatavōjis Latgolas katōļu draudzem 111 varganistu.

Varganista myužs beja gars, bet nabeja vīgls. Olgu nivīns namoksōja, beja jōpōrteik nu sovas saimesteibas — dēļ tō izdeveigōk beja strōdōt lauku draudzēs, un nu tō, kū, vīnreiz godā apbraukojūt draudzi, izadeve savōkt.

Pensiju Jezups Krivāns ari nasajēme, jo Padūmijas godūs «kulta kolpim» tei napīsanōce. 1956. goda 25. aprelī, gondreiž 78 godus vacs, jys raksteja īsnāgumu Rēzeknes socnūdaļai, uzrōdeidams sabīdreibas lobā veiktūs pīnōkumus un muzykas skūlōtōja gaitas, lyudzūt koč kaidu pensiju — kaut nalelu socialū paleidzeibu nu vaļsts. Lyugums nagyva atsauceibas. Tod beidzūt tyka piškērts ikmēneša pabolsts nu bazneicas — 15 rubļu apmārā.

Jezups Krivāns ciši mīļōja spēlēt. Sātā jys spēlei veļteja kotru breivu breidi, un voi kotru dīnu skanēja varganista mīļōkais skaņdorbs — Oginska poloneze. Vysa jō dzeive beja — muzyka un varganista dorbs. Vēļ 91 goda vacumā šys stoltais, aristokratiskais kungs — sevī aizadūmōjis, kai nivīna naradzādams, cīneigi sūļōja kotru dīnu tū garū ceļa gobolu nu Rēznas īlas, kur 1936.—1938. godā Rēznas pogostā, uz zemes reformas gaitā sadaleitōs Vypingas muižas zemes, tyka uzcēlis mōju, uz Rēzeknes Sōpu Dīvmōtes bazneicu, kas ir jō pādejō dorba vīta.

Latgolas vargaņu skūlas pamatlicējs Jezups Krivāns nūmyra un paglobōts Rēzeknē, Mīra kopūs.

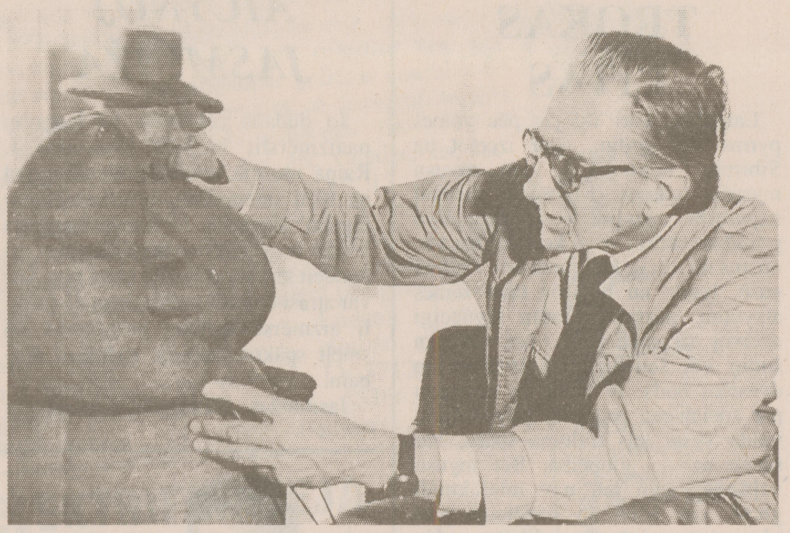

PĀVILS ŠENHOFS

Dzimis 1924. goda 5. janvarī Līpōjā pedagoga un kulturas darbinīka giminē. 1934. godā tāvs tyka pōrcalts uz Rēzekni, kur dorbōjās kai skūlu vaļdes prīkšsādātōjs, vadēja Latgolas teatri un aktivi dorbōjās Rēzeknes latvīšu bīdreibā. Pāvils Šenhofs apmeklēja un beidze Rēzeknes 1. pamatskūlu pi direktores Tučas, pēc tam mōcējās Rēzeknes vydusskūlā. Apgrūzējās teatra aizkulisēs, vārōja, kai dekorators Zirnis apgleznōja dekoracejas, mōjōs ar pamatskūlas klases zānim veidōja paškarbeibas teatra izrōdes.

Sōcūtīs okupacejai, gimine steidzeigi atstōja Rēzekni, mōkslinīks jū apmeklēja tikai pēc 40 godim.

1950. godā Pāvils Šenhofs beidze Mōkslas akademejas monumentalū darbneicu pi profesora Skulmes un, navarādams īsakļaut «socialistiskō» naturalisma rāmūs, uz 40 godim nūlyka krōsas. Nu 1946. goda strōdōja Vaļsts leļļu teatrī par scenografu, nu 1950. goda — par golvonū mōkslinīku. Ar teatrī veidōtom izrōdem pīsadalēja daudzūs storptautiskūs festivalūs, sajēme gūdolgas un diplomus, veidōja scenografeju vysūs Reigas teatrūs un Operā, kai ari ōrzemēs — Pūlejā, Vōcejā, Bulgarejā, Leitovā, tō laika Padūmu Savīneibā — Moskovā, Pīterburgā, Permā, Tbilisi, Taškentā, Ivanovā, Omskā.

P. Šenhofa veidōtōs lelles atsarūn Drēzdenes muzeja leļļu filialē, Obrazcova teatra muzejā Moskovā, Hrudimas leļļu muzejā Čehejā.

Teatrūs veice vairōk par 300 inscenējumu, paraleli, sōcūt ar 1956. godu, ilustrēja bārnu grōmotas, golvonūkōrt tautu pōsokas un teikas, nūformējis pōri par 70 grōmotu. Okupacejas godūs mīrynōjumu meklēja leļļu un pōsoku pasaulī.

1991. godā atsōce gleznōt ar eļļas krōsom, šymūs godūs topušī dorbi ir dažaidi izpiļdējuma manīrē, bet tūs vīnoj filozofiska, breižim mozlīt nostaļgiska attīksme pret dzeives parōdeibom, pasauli ap myusim, kur cylvāks ir tikai moza skryuveite lelā, naizprūtamā pasaulī.

Mōkslinīks pīsadalējis daudzōs scenografu izstōdēs, nu 1993. goda ar gleznom, sovu pyrmū personalū reikoj Rēzeknē, ar kuru mōkslinīkam breivōs Latvejas un laimeigas jauneibas atmiņas. Tei atklōta 9. majā Latgolas kulturvēstures muzejā un byus apskotama leidz 1. juņam.

Pāvils Šenhofs nūformējis ari Latgolas Kulturas centra izdevnīceibas 1994. godā klajā laistōs Stanislava Kursīša grōmotas «Atmiņu ceļos» vōkus.

Foto Harijs BURMEISTARS

GUNĀRS JANOVSKIS, ANGLEJA

* * *

Aizbrauc dāls uz sovu zemi,
kur storp mežim lauki brīst.
Zeme, zeme — kas tei zeme
egles tymst un bārzi zīd.
Divas mōsas tevi meklej,
Venta plyust un Gauja skrīn
Strauja, strauja upe tak
tōs tev īvas zorus snīgs.

Divi brōli tevis vaicoj
Kangars dryums un Gaiziņš lels.
Voi tu esi kaujā krits,
kur tu esi palics?
Pate mōte acim volgom
ūša laivu straumei dūd.
Daugaveņa putoj bolta,
lai tu ceļu mōjup rūņ.
Lai ir meži myglā teiti,
Lai aiz pūrim vylki kauc.
Kyukoj zalta dzagyuzeite
un pēc tevis sauc un sauc.

AICYNOJ JASMUIŽA

Sōkums 1. lpp.

pamatekspozicejā aizjam slovonō Sylajōņu voi Vydslatgolas. Te radzami izcylū meistaru — A. Paulāna, P. Vylcāna, P. Čerņavska, S. Vylcāna, Ušpeļu dzymtas dorbi, primitivi, bet saistūši ir Pušas meistara A. Kāpostiņa veidōjumi, aplyukojami slovonō ludzōnīša O. Šmuļāna valni. Myusu kolekcejā naizpalīk ari keramiku jaunōkōs paaudzes dorbi — V. Vogula, P. Iruka, J. Seiksta, L. un V. Vinceviču, M. Kroņa, A. un S. Škirmantu ražōjumi. Kotru godu kaids nu keramikim Jasmuižā reikoj sovu izstōdi, šymā sezonā byus skotama Viktora Ušpeļa keramika.

Vīnlaiceigi myusu muzejā aplyukojamas trejs dažaidas izstōdes: bez jau pīmynātōs byus ari Sandija Greiškāna grafika un zeimējumi (majs — juļs), H. Svylānes-Kuzminas gleznas (augusts — novembris) kai ari par Vazdikim — republikā zynomu aktīru gimini (vysu sezonu).

PĪTERS GLEIZDĀNS

PATĪSŌ SKAISTUMA VĒRTEIBA

Latgolas keramikas svātki slavoni ar naapšaubami plašū vērīni un tradicejom. Jau godu dasmytim kulturvēstures apritē keramika ir vīna nu byutiskom tautas mōkslas sastōvdaļom, kuru atzeist pasauļa mōkslas vēsturnīki. Myusdīnōs īpaši daudzveideiga ir Latgolas dekorativō keramika, kas godsymtu gaitā latvyskōs kulturas identitatē izskaņ eiropejiskōs kulturas ītvorūs, kai Latvejas ōrzemu kulturpasōkumu projektu sastōvdaļa (Parīze — 1996, Helsinki — 1993), Nacionalajōs un universalajōs pasauļa mōkslas dorbu krōtuvēs Ņujorkā, Moskovā, Tallinā, Sanktpīterburgā, Kijevā, Romā u. c. ir Latgolas keramiku paaudžu rūkdorbu klōsts. 20. godusymta nūslāgumā jōapsazynoj, ka pošu mōjōs pīprasējums pēc tautas keramikas sōc mozynōtīs. Tam izskaidrōjums meklejams ekonomiskajūs pōrkōrtōjumūs, muitas un nnūdūkļu politikas nūsacējumūs. Šei tautas mōkslas skaistō, skaudrō formu volūda, kai yudiņs olūtā, tōs koncepcejā, plašajā pīlītōjuma diapazonā ir spējeiga pastōvēt patstōveigi, gon blokus cytim mōkslas veidim, kuri naignorej nacionalō kolorita īpatneibas interjera dizainā.

Problematiskais jautōjums, kai rast nūsacējumus Latgolas keramikas plašam un nūzeimeigam atbolstam konkretā objektā, tōs atteisteibai kūpumā vēļ jūprūjom aktuals. Sovūs mōkslas patīseibas meklējumūs meistari dorbojās vyspōrejā Latvejas vaļsts kulturpolitikas un nacionalōs mōkslas rezonansē.

Tautas mōkslas, kai dzīsmes, vērteibas zyna, pīlītoj bez pamōceibom. Laikmeteiga individualizacejas problema Latgolas keramikā atsateista nu paaudzes paaudzē. Treju Zvaigžņu ordeņa kavalīra Pītera Ušpeļa stabilōs tektoniskōs uzbyuves keramika atsaškir nu Anitas Bernānes graciozōs formōs izsvorōtōs mōkslas, nu Arvīda Pīgožņa izjustōs mōjdzeivinīku plastikas, kas nūvoda mōkslā īzeimej un atteista organisku sovdabeibu, dzeiveibas simbolu. Olgas un Voldemara Vogulu glazūra saplyust ar apkōrtejū vidi, bet na ar Latgolas meistaru koloristiku. Izstōžu ekspozicejōs Uģa Pužuļa keramikas formas uzzīd kai kūši puryni pavasara pļovōs. Pīviļceigas sovā spylgtumā un svaigumā Aivara Ušpeļa veidōtūs formu pretejōs krōsu glazuras reizē kontrastej un saplyust naatkōrtojamā latgaļu amatnīceibas tehnologejas breinumā.

Pītera Gailuma trauku vērsmas daudzveideigōs fakturōs harmonej apkōrtejā vidē, tōs pozitivi nūvērtej zīdu kompoziceju eksperti. Rēzeknes Augstskūlas studenta, nōkušō jurista Andra Ušpeļa suleigūs trīpiņūs osprōteigi veidōtūs sviļpaunīkus nikai nasajauksi ar asketiskim, kailā mōlā — naglazētim Arņa Preisa seikplastikas suvenirim, taipat kai Vladislava Vinceviča daiļradē izvālātōs pamatkrōsas nasajauksi ar Jolantas un Valda Dundenieku formas un krōsu talanteigū izjyutu un nūtureigū kvalitati. Tipveida formōs kai interešu fondūs meklej un atrūn sovu es vysjaunōkī keramiki. Jōņs Zvīdris, styla vērteibas saudzejūt un rodūši dūmojūt ļaun mōkslas vērzeibu izškērt dorbam. Mōkslas koledžas keramikas nūdaļas vadeitōja Janina Gribuste drūši it sovu ceļu mōkslā. Kūpumā nav nūslāpums, ka Latgolas keramikas meistari formas vizualōs masas plastikas meklējumūs modificējas autoru īpatneiba, komplicātō pīeja (metodologeja) izkristalizejas nūvoda īzeimes, omota principi.

Sovstarpejōs attīceibōs (biznesa sakarūs) atsaklōj personeibu raksturojuši (izškiruši) kritereji:

— kvalifikacejas standartpraseibom atbylstūša meistareibas pīteikameiba,

— uztveres psihologeja un prakses atziņas,

— estetiskī uzskoti un pīdōvōjuma saisteibas,

— storpnūzaru sistemas zynōtniskō un juridiskō izpratne,

— mōkslas veidu un tehnologejas atteisteibas tendences,

— autoru tīseibu un interešu aizstōveiba.

90. godu mōkslas kritikā (ari taids jēdziņs pasarōda nūvoda mōkslas apgivē) Latgolas keramikas vīnreizeiba, kai naatjamama latvīšu tautas kul-

turas sastōvdaļa, teik analizēta, vērteita un slavēta. Šymā cālajā un napateiceigajā dorbā var uzskaitēt napiļneibas kai nasistematiskumu, empirismu, tūmār padareitō dorba gūdam jōnūsauc autoritativi vōrdi, kas pētej, apkūpoj padareitū keramikas mōkslā.

Filozofejas habilitātō doktora, mōkslas zynōtnīka, Latvejas Mōkslas akademejas profesora Pītera Zeiles vairōki pētējumi un publikacejas (pīmāram, «Nu Latgolas mōla un krōsom», «Zemturs», 1996) uztver un uzsver, ka Latgolas keramika sovā sovdabeigajā raksturā var drūši identificētīs Eiropas kulturas principu jūmā.

Pateikamus teicīņus latgaļu keramikas fenomenam veļtej dzejnīki A. Vējāns, P. Jurciņš, A. Rancāne, Eva Sarma, O. Slušāns, O. Kūkōjs, mōkslas zynōtnīki O. Spārītis, I. Viļčuka, V. Kučinska, G. Adersone, R. Muižniece.

Pašvaļdeibu tōļredzeigōkī darbinīki ar spūžu un mūdru prōtu apveļteitas personeibas Valerijs Zvīdriš, Ināra Pleikšne, aprinka pūdnīku darbeibas un panōkumu donori masu medijūs runoj un roksta, tys ir, raksturoj tagadejū situaceju tautas mōkslā. Darbeibas strategejā un taktikā saredz cereigū Latgolas keramikas izdzeivōšonas nōtīs, kūpeigi veidoj gaisūtni regionā un kotra meistara individualajā darbeibā. Atzineibas vārti ir žurnalistu Ainas Adermanes («Ugunī rūdītie svētki», «Latvijas Vestis», LMM), Rūtas Muižnieces («Tam turēt tēvu zemi», «Diena»), Ilgas Liepiņas («Uguns un māla saderība», «Jaunā Balss»), M. Sokolovas («Daudz viedokļu, bet secinājums viens», «Ef-Ei», Rezekne) publikacejas.

Latgolas vodūšais gleznōtōjs, Latvejas Mōkslas akademejas filiales vadeitōjs, Rēzeknes mōkslas koledžas direktors, piļsātas dūmes deputats, profesors Osvalds Zvejsaļnīks koncentrēti īsaskota Latgolas keramikas vakardīnā un šudiņdīnā, šūs rindu autors un mōkslas zynōtneica Gundega Andersone reali kērēs klōt Ušpeļu dzymtas keramikas izvērtējumam. Latgolas keramikas fantastika un formu linejas saista bakalauru un magistru akademiskūs grādu īgivējus (vadeitōja I. Viļčuka).

Teoretiskōs dūmas apzynōšonā atdzymst, koncentrejas uz atsevišku keramiku paaudžu raksturōjumim (A. Paulāna un J. Pujata lasējumi, Ušpeļu dzymtas mōksla u. c.).

Rēzeknes aprinka pūdnīku studejas organizātōs nnūzeimeigōs Latgolas keramikas izstōdes Viļānūs (1995), Maltā (1996) skaidri parōda, ka Krōslovas, Daugavpiļs, Bolvu, Alyuksnes mōkslinīki pīsadola vaļsts regionalōs kulturpolitikas eistynōšonā tautas mōkslas tradicejōs — nacionalōs identitates meklējumūs, pīredzes apgyušonā. Natveramūs un apšaubamūs tendeņču saleidzynōšonas analizēs, pozitivōs atsauksmēs periodikā apzynomēs konkretu keramiku snīgumu. Attīceibā cylvāks un jō dorbs prosa rezumējumu — Rēzeknes apvīneibas pūdnīki ir Latgolas keramiku kūduls, kurs pulcynoj ap sevi, rūsynoj pōrejōs rodūšōs darbeibas tendātas personeibas. Tai aprinka pūdnīku studeja pakōpeniski pōraug Latgolas pūdnīku asociacejā.

Nūslāgumā vēlejūs ceļt atmiņā Latgolas keramiku simbolam Andrejam Paulānam veļteitajūs Pītera Zeiles vōrdūs izteiktū atziņu, tū dziļā pateiceibā un cīnā attīcynōt uz šudinejim radzamōkajim, rodūšajim keramikim un jūs audzēknim — lai jūs daildorbus laika rytums nav spējeigs apsyubynōt, «tī snādz jaunu estetiskū gondarējumu kotrā jaunā redzējumā. Jo patīss skaistums un vērteiba ir ilgstūša, pat myužeiga» («Zemturs», 10. 01. 97. 6. lpp.).

Attālā: roksta autors P. Gleizdans, I. Obrumānes foto.

STUDENTU KLUBEŅŠ

ANŽELIKA GRIŠUKOVA, II KURSS

DĪVIŠKŌS GAISMAS UN MĪLESTEIBAS NESĒJS

Divdasmytō godu simteņa pyrmais catūrksnis Latgolas latvīšim bejis atmūdas laikmats, ocu vaļā vēršonas laiks, lai radzātu, kū dora cytas tautas, lai klauseitūs, kū soka sovas tautas jaunī dāly, kuri atstōjuši dzimtini, aizkleiduši svešumā, tūmār naaizmērsa tāva sātas, naaizmērsa sovas mōtes volūdas un nasakaunēja tāva sērmōs, pašaustōs sveitas.

Latgolas atmūda sōcēs na dzimtinē, bet gon tōli svešumā, myglainajā Pīterpilī. Kai dzīsmē dzīd:

«Mygla, mygla, rosa, rosa,
Tōs maņ loba nadarēja;
Rosā maņ kōjas mērka,
Myglā zuda vainadzeņš».

Šei myglainō Pīterpiļs na vīnu viņ Latgolas dālu un meitu atrōvuse nu sovas tautas kermiņa un pīsaistējuse cytom tautom. Tūmār daudzi nūsaryudējōs dzeives ceiņā, tyka pat pi rūceibas, materialōs ryupes šūs tautīšus pajēme piļneigā sovā varā, jīm nabeja ni pošim prīcas, ni vēlēšonōs padūmōt par cytim.

Apstōkli sōce maineitīs, kod pasarōdēja tī Latgolas dāli, kuri padūmōja ari par cytim, kurim pyrmajā vītā nabeja vys materialōs, bet gon goreigōs vērteibas. Jīm sōpēja sirdis, radzūt tautas gryutūs liktiņus, tymsōs ustobas un vēļ tymsōkas apziņas. Šī pyrmī beja goreidzniki, tod ari vīns ūtrs nu studentu vyda, cyti. Tagad, kod myusim ir daudz skūlu un symti studejūšū augstskūlōs, tyukstūšas videjōs mōceibu īstōdes beigušū, ir sovas avīzes, grōmotas, bīdreibas, gryuši aptvert laikus, kod vysa tryuka, kod Latgolas pogostūs nabeja nivīna vydusskūlu beigušō, kod zemnīks navarēja atrast, ar kū prōteigi pasarunōt latvīšu volūdā. Tīm, kuri īsadrūšynōja vuiceitīs, beja jōbrauc uz tōlejōm Pīterpili, Moskovu, Jelgovu voi Reigu un taidu pōrdrūšnīku, saprūtams, beja moz.

Šū gūdojamū tautīšu vydā monsinjora Nikodema Rancāna tāls mirdz apbreinojamā spūžumā. Jū var nūsaukt par mūdynōtōju, saucēju, baļsteitōju, sovas tautas goreigū vodūni, tautīšu tāvu un audzynōtōju.

Latgolas tautas skūlōs pi sīnnom karinēja uzroksti krīvu volūdā, ka runōt latviski stingri aizlīgts. Tī, kuri šūs aizlīgumus naīvārōja, tyka strōpeiti, pīspraužūt kartupeļu medaļas un vysaidi izzūbōti, jūs īpļaukōja, lyka tupēt uz zērnim. Krīvu tautskūlōs skūlōtōji lepōjōs, ka namōk latviski.

Myusu atmūdas calmlaužim pošim beja jōizaudzej sev paleigi. Latgolā latvīšim katōlim naļōve īpērkt zemi, drukōt un izplateit grōmotas, ceļt voi pat remontēt bazneicas, naatļōve nikaidu kulturalu darbeibu, pat dzīdōšonu bazneicōs. Latgolā beja tikai krīvyskōs bazneicu draudžu skūlas, tūs skūlānus spīde apmeklēt krīvu bazneicas, dzīdōt krīvu dīvkolpōjumūs, ticeibas mōceibu spde klauseitīs pi popim. Vydzemē un Kūrzemē latvīšim taidu īrūbežōjumu nabeja, luterticeigais latvīts varēja pat Latgolā dabōt dorbu. Šymūs nūvodūs tautyskō atmūda sōcēs 60 godus agrōk, nūritēja straujōk, latvīšus naizspīde tī nu tāvu zemes, bet latgalīšim dzeives apstōkli beja taidi, ka labprōteigi lobōk brauce uz Sibireju, lai tur pōrsatautōtu voi galeigi izputeitu. Kūrzemē un Vydzemē drukōja grōmotas latvīšu volūdā, tikai, par nūžālōšonu, gotu burtim, tai latgalīšim, kuri prota latiņu burtus, tōs beja aiz septeņom atslāgom.

Kai 1909. godā rakstēja bazneickungs Skrynda, latgalīti apsāduši 7 nōveigī grāki: baileiba, kauneiba, tymseiba, bezdarbeiba, kyutrums, naspēceiba, nauzjēmeiba. Naprota paceļt pat tū, kas zam kōjom mātōjōs. Myusu atmūdas calmlauži sakūpōja sovus mozūs spākus, centēs vērtīs uz prīšku. Tī beja bazneickungi F. Trasuns, N. Rancāns, K. Skrynda, P. Tukišs, P. Dzeņs, pōrs pasauleigūs cylvāku — F. Kemps, O. Skrynda, J. Kindzuļs, vēļōk J. Rubuļs un cyti.

Lelais myusu tautas darbinīks, nasauteigais un nanūgūrdynomais audzynōtōjs N. Rancāns dzimis laikā, kod tautas kulturā stōvūklis beja vyssmogōkais. Zemnīki, tykuši pi breiveibas, cerēja īgyut zemi, tikt pi sovom saimnīceibom, spareigi kōrtōja saisteibas ar muižom, saejūt pat konfliktūs ar tōm, kai tys radzams nu Pītera Miglinīka ďarbeibas.

Šymā krāslas laikmatā Ludzas aprinka Zaļmuižas pogosta (tagad Nautrānu) Ivanovas foļvarkas rentnīka Vincenta Rancāna giminē 1870. goda 13. septembrī pīdzyma ūtrais dāls, kam vacōki deve Nikodema vōrdu. Nikodemam beja apmāram seši godi, kod nūmyra tāvs, dālu audzynōšonas ryupes uzagula uz mōtes Annas placim. Jai beja lamts lelōkū myuža daļu ryupeitīs par Nikodemu, kurs par sevi nadūmōja.

Mōte, palykuse vīna ar dālim, vairs naspēja rentēt foļvarku, aizgōja uz Miglinīku gimini, kurā palyka divus godus, leidz rodōs īspēja sameklēt dorbu, ar kuru varātu apgōdōt sevi un dālus. Aizgōja uz Zvērgzdines muižu pi kņaza Pružinska par pīnsaimnīceibas vadeitōju. Vacōkū dālu Kazimiru syutēja mōceitīs Ludzā, bet Nikodems skūlōjōs kūpā ar grafa bārnim pi mōjskūlōtōjim. Jau tūlaik atsaklōja jō bogōteigōs gora dōvonas, tūs dēļ kņazs jū paturēja storp sovim bārnim, lai Nikodems jīm byutu par prīkšzeimes īrūsynōtōju un paleigu. Vēļōk gōdeigō mōte ari Nikodemu syutēja uz Ludzas apriņka divgadeigū skūlu. Spūžōs sekmes pamudynōja uz izgleiteibas turpynōšonu — jys īzastōja Pleskovas reālskūlas IV klasē, skūlu beidze 1889. godā.

Ikvīnu, kurs īgivis videjū izgleiteibu, mūka vaicōjums: kū tōļōk? Tīm, kuri beja bogōti, vyss rysynōjōs vīnkōrši, bet tīm, kurus dzeive spīde pēc īspējas ōtrōk nūsastōt uz sovom kōjom, beja pošim vin vyss jōatrysynoj. Nikodems izaškēre, kai daudzi jauniši leidzeigūs apstōkļūs, par karadīnastu un karaskūlu. 1890. godā breivprōteigi īsastōja karadīnastā Narvā, Pečoras 92. pulkā. Mōcējōs karaskūlā un kai vērsinīks beja komandēts uz Franceju. Rodōs šaubas par omota izvēli, vērsinīka uniformu nūlēme apmaineit pret civilinženera omotu. Jau Pīterburgā beja dūmōjis tam pīsavērst, īsastōt inženeru institutā, bet atmetis ar rūku, nūlēme pēteit diviškōs gudreibas mōceibu un 1891. godā īsastōja Pīterpiļs Goreigajā seminarā.

Seminarista laiks aiztecēja nūpītnā dorbā un studejōs. Vacōkī goreidznīki jū atsacer kai vyspuseigi apdōvynōtu censūni, kura dzili inteligentō stōja jau tūlaik vērse uz sevi uzmaneibu. Studeju laikā N. Rancāns vairōk īpasazyna ar dzimtini un jōs cylvākim, 1896. goda nūgalē beidze seminaru, 1897. godā beja vikars sv. Katres bazneicā Pīterpilī. Pēc napylnim divim mēnešim par vikaru pōrcalts uz Krōslovu un apstyprynōts par ticeibas mōceibas skūlōtōju piļsātā. Te aizsōce jō pedagogiskō darbeiba, kurai tod tyka veļteits vyss myužs.

Jaunais goreidznīks un pedagogs Krōslovā palyka apmāram godu, tō poša goda (1898) 29. augustā tyka pōrcalts atpakaļ uz Pīterpili. Te beja lamts dorbōtīs ilgōku laiku, te jys izraisēja un sōce vērst plašumā kulturali sabīdriskū darbeibu. Tyka īcalts par katōļu progimnazejas inspektoru, kū tūlaik sauce par viceprefektu, tei beja pi sv. Stanislava bazneicas un tyka saukta dybynōtōja Sestrženceviča vōrdā; tyka īcalts par ticeibas mōceibas pasnīdzēju III un IV gimnazejā, realskūlā, Oldenburgas princeses institutā, nadaudz vēļōk — ari Marijansko-Rožděstvenskajā sīvīšu gimnazejā.

N. Rancāns bejis vysur, kur cytim jōpaleidz, vīns nu pyrmajim sabīdriskajā dorbā. Pōrlīcynōjis navys ar vōrdim, bet ar lelu paļōveibu, nasatricynomu mīru un optimismu. Plašōkais dorbs, kū jys nasavteigi veice, beja censūņu atbaļsteišona — skūlnīku un studentu. 1899. godā Pīterpilī izveidōja internatu, ar tū praktiski radēja īspēju Latgolas jaunīšim dzeivōt un vuiceitīs tō laika golvaspiļsātā, pavēre ceļu uz izgleiteibu, izveidōja stygu kōpšonai zynōtnes kolnā. Internats aizjēmis pōrs dzeivūkļu ar plašom telpom, kurōs dzeivōjuši 30—35 jaunekli. Lelōka kule ar produktim un daži rubli naudas beja vyss jūs pyurs, ar kū devēs uz tōlejū piļsātu, lai N. Rancāna paspōrnē īgyutu izgleiteibu.

Cyts plašōks sabīdrisks dorbs beja Pīterpiļs latvīšu organizēšona. Preses un vōrda breiveibu sajēme tikai 1904. godā, bet jau pyrms tam latgaļu darbinīkus nūdarbynōja vaicōjums, kai jīm vysim turētīs kūpā, kur vodūšū lūmu īјēme N. Rancāns. Pēc gora spējom un interesem byudams tautas audzynōtōjs, te un vēļōk ari dzimtinē, izmontōja ikvīnu īspēju nnauzkreitūši dūt padūmus, paleidzēt ar lobu vōrdu un humoru. Vysu laiku beja tautas vydā, bet, kur nasnēdze dzeivais vōrds un dzērkstūšais humors, gōja jō grōmotas un avīze.

Pēc drukas aizlīguma atceļšonas rodōs izdeveiba izplateit īspīstu vōrdu, 1905. un 1906. gods izrōdēja lelu aktivitati, reizē iznōce 3 avīzes, tymā pulkā ari N. Rancāna «Sākla». Lai gon jei ilgi nadabōja apceļōt dzimtines sātas, sova nūzeime jai beja. Caur jū N. Rancāns paude sovus īskotus audzynōšonā un izgleiteibas līnōs, caur jū deve losomū vīlu. Pīmāram, 7. numerī aicynoj: «Vuicit sovus bārnus!» un pats apsajam gōdōt, lai gimnazisti un studenti var dabōt dorbu — mōjskūlōtōju vītas un tamleidzeigi. Avīze iznōce kaidus 3 mēnešus, N. Rancāns tyka pōrcalts uz Rēzekni ar 1907. godu par dekanu. Ar tū sōcēs jō dzeives godi te, Rēzeknē, Preiļūs, Aglyunā un myuža nūgalē — otkon Rēzeknē.

1907. godā nūdybynōja Rēzeknes draudzes skūlu, tai kai taidōs vyss beja krīvyski, gribēja atvērt ari latvysku pamatskūlu, kas izadeve pi Rēzeknes bazneicas ar 1907./1908. mōceibu godu, bet draudzes skūlu atklōja 1907. goda 26. septembrī: jei beja bazneicas mōjā, kurss uz 2 godim, mōceibas — krīvu volūdā, bet ticeibas mōceiba — latvyski. Tei beja pyrmō skūla, kuru vaļdeiba atļōve turēt pi bazneicas, mōcējās 72 bārni, 35 latvīši. Vairōkas reizes jū gribēja slēgt, bet N. Rancāns panōce, ka sasaglobōja leidz 1919. godam.

Tymā pošā 1907. godā nūdybynōta ari Rēzeknes tērdznīceibas skūla, videja mōceibu īstōde, pēc programmas kaut kas leidzeigs tagadejom gimnazejom un komercskūlom. Beja seviški vajadzeiga, jo tryuka mōceibu īstōžu, kur Latgolas jaunōtne pēc pamatskūlu beigšonas varātu turpynōt izgleiteibu.

Zemnīku izgleiteibas un labklōjeibas ceļšona beja vīna nu golvonajom monsinjora N. Rancāna darbeibas idejom. Dūma par lauksaimnīceibas skūlas atvēršonu beja rodusēs seņ, bet 1910. godā — ari izdeveiba, kū sagōdōja kaida labvēle Vanda Vodynska. Nu sovas Taudejāņu muižas dōvynōja 25 hektarus zemes Latgolas Zemkūpeibas bīdreibai zemkūpeibas skūlas īreikōšonai. N. Rancāns napaguris strōdōja pi leidzekļu vōkšonas gon pabolstu, gon dōvonu veidā, tei tyka uzbyuvāta un 1912. goda 26. julī atklōta, par pōrzini kliva latgaļu sabīdriskais darbinīks agronoms J. Čeksters. Skūlōtōjus atrast izarōdēja ļūti gryuši, storp pasnīdzējim beja ari pats N. Rancāns. Te uzjēme zānus un meitines, beigušus tautskūlu, par mōceibom navajadzēja moksōt, tikai uzturēt sevi, kurss — divgadeigs.

Greiškānu lauksaimnīceibas skūla Latgolai deve pyrmūs vuiceitūs zemkūpus, taidā veidā sādama kulturu pošūs tautas dzeives pamatūs. Kai jōs turpynōjums tagad ir Rēzeknes lauksaimnīceibas skūla.

Rēzeknē N. Rancāns nūdzeivōja leidz 1933. goda 21. juļam, kod škeirēs nu šō pasauļa. 21. juļa reitā ap puļkstiņ 9.00 aizgōja myužeibā ar vōrdim: «Cik maņ labi!». Monsinjors ļūti cīnēja dobu, dzeives skaistumu — pučes, aizejūt viņsaulē, beja vysskaistōkais zīdu laiks. Paglobōts Rēzeknes kopūs sūplōk tautas darbinīkim brōlim Skryndom.

N. Rancāna darbeiba Rēzeknē beja ļūti plaša. Te sarakstēja un izdeve lelōkū daļu nu grōmotom: «Augļu dōrzs», «Sakņu dōrzs», «Dzeršona — latvīšu nalaime», «Bišu kūpšona», «Teirumu apstrōdōšona», «Kooperaceja» un cytas. Sovā myužā sarakstējis pōri par 40 grōmotom, nu kurom izdūta puse.

Monsinjors sovā darbeibā beja ļūti vyspuseigs, tautas audzynōtōja dvēsele jū aicynōja byut klōtu vysūs pasōkumūs. Jys nasaceņte ni pēc omotim, ni beja gūdkōreigs, darēja tikai sovu dorbu, vadeišonu uzajēme tod, kod cyta vadeitōja nabeja...

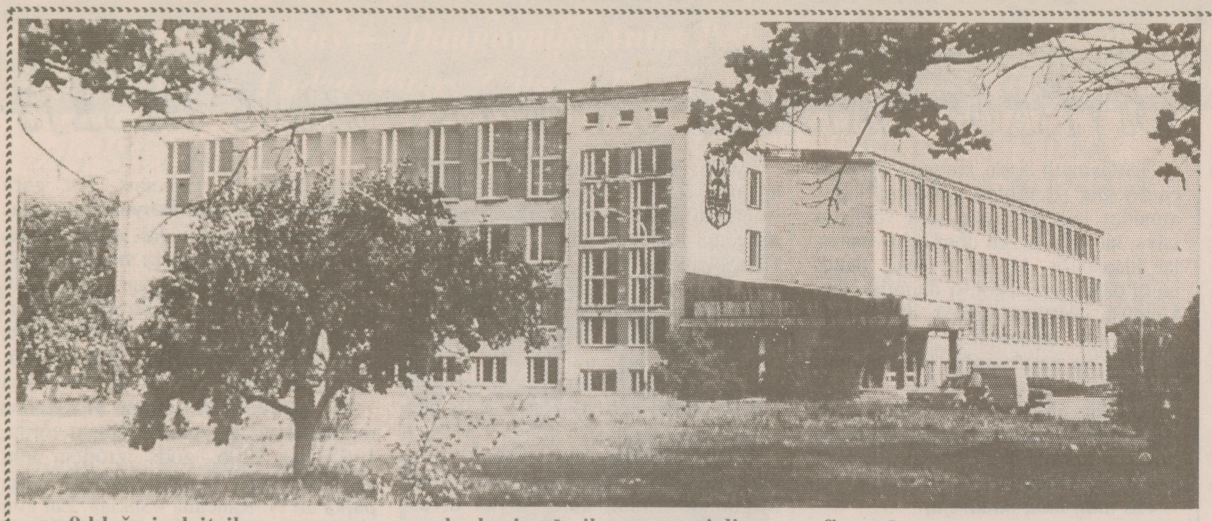

VALSTS MALNOVAS LAUKSAIMNĪCEIBAS TEHNIKUMS 1997./98. MĀCEIBU GODĀ UZJIMS:

ar 12 klašu izgleiteibu:

grāmotvedeiba ar specializaceju finansēs, māceibu ilgums 1 gods 5 mēneši,

uzjēmējdarbeiba lauksaimnīceibā, māceibu laiks — 1 gods 10 mēneši.

Māceibu programmas izveidōtas sadarbeibā ar Eiropas Savīneibas valstim, tehnikumam ir dīnasta vīsneica, stipendeja — 8,50 Ls mēnesī, apmoksoj 50% nu braukšonas ceļa izdavumim. Uzjam — bez īstōjeksamenim, uz atestatu konkursa pamata.

ar 9 klašu izgleiteibu:

lauksaimnīceiba ar specializaceju mežkūpeibā,

lauksaimnīceiba ar specializaceju dōrzkūpeibā,

lauksaimnīceiba ar specializaceju mehanizacejā,

lauksaimnīceiba ar specializaceju autotransportā,

grāmovedeiba ar specializaceju finansēs.

Vysōs specialitatēs īgyust videjū izgleiteibu ar tīseibom īsastōt augstskūlā, māceibu ilgums 3 godi 10 mēneši.

MALNAVA

Dokumentus — izgleiteibas dokuments (originals), mediciniskō izziņa, sešas 3x4 cm fotokarteņas un raksturōjums — pījam nu 10. juņa.

Adrese: Malnovas l/s tehnikums, Ludzas rajons, posts Vītōli, LV-5750, tōļruņi — 8-257-31274, 31145.

Jura BOZOVIČA foto.

LUDZAS RAJONA CYBLAS POGOSTA PAŠVALDEIBAS UZJĀMUMS

FELICIANOVAS RYUPNEICA «POLIMERS» PĪDŌVOJ:

ELEKTRO UN MELIORACEJAS CEĻTNĪCEIBAI:

Uzgali uz ōkim KV-18, KV-24; capureites kūka stobim — 22 mm diametrā nu ZSP; gofrātas caurules kabeļu un vodu pōrklōšonai 32,65 un 90 mm diametrā nu ZSP, krōsa — pēc pasyutējuma; krōsainas signalizacejas caurules bolstu atsaitei 0,5 m garumā; krōsainas signalizacejas lentes 0,3+0,5 mm bīzumā un 100—300 mm plotumā; izolacejas caurules 12+25 mm diamerā nu ASP; gofrātas caurules nu ZSF, perforātas, TR-33 101831, diametrs — 63, 90 mm 100—160 metru buhtōs; gofrātas caurules ar aizsorgfiļtrejūšu materialu 63, 90 mm diametrā 100—160 m garōs buhtōs; polietilena caurules drenažas sistemu skolōšonai, tips «T» 16388 85, diametrs 20, 25, buhtōs pēc pasyutējuma 100—300 m.

SAIMNĪCEIBAS UN KULTURPRECES;

ZSF gofrātas caurules diametrā 32 mm, spīdiņs 0,1—0,2 MPa, rulonūs (20—50) m; pīvades caurules skolojamai kastei; konteineri bērstūšim produktim, krōsom, snārvīlom u. c. 0,65 l nu ZSP, var izgatavōt nu pōrtykas polietilena, maiseni fasēšonai 250x370 mm, 270x400, var pēc pasyutējuma; saimnīceibas sūmas ar cītū rūkturi; škeiveiši 150 mm diametrā nu pōrtykas polietilena; glōzes 200 gr nu pōrtykas polietilena; puču pūdeņi 0,200 un 0,650 l; paliktni zam pūdenim 150 mm diametrā; pīmōjas dōrzeņu laisteišonas komplekti 10 gob. mikrolaisteitōju un 20 m polietilena caurule 25 mm diametrā; mikrolaisteitōji 2 gob. komplektā; polietilena plēve 0,10—0,13 mm bīzumā, plotums — 2,4—3 m, var izgatavōt krōsainu; polietilena dubultī vōceni stykla burkom 0,5—3 l un taidi pat parostī vōceni; polietilena apmetni drēbem (mētelim), izmāri 44—46, 48—50, 52—56, taidu pošu izmāru apmetni nu polietilena kostīmim un jakom; krōsaini burtneicu apvōki; krōsainas polietilena mapes dokumentim.

CAURULES YUDIŅSVODA ĪREIKŌŠONAI UN SAIMNĪCEIBAS VAJADZEIBOM:

vaļsts standarti 001706-88, 18599-83, 163-85; caurules 20, 25, 32, 40, 45, 50 mm diametrā, dorba spīdiņs nu 5 leidz 10 atmosferom rulonūs 20—100 m voi pēc pasyutējuma, laisteišonas caurules 20 mm diametrā 20—100 m rulonūs voi pēc pasyutējuma; gofrātas caurules nu ZSP polietilena diametrā 63 mm melioracejai 100—160 m rulonūs voi pēc pasyutējuma; gofrātas caurules 63 mm diametrā ar aizsorgfiltrejūšu materialu izolacejai 100—160 m rulonūs voi pēc vajadzeibas; izolacejas caurules 10, 12, 14, 16 un 20 mm diametrā ruļļūs pēc vajadzeibas; gofrātas caurules yudiņa nūtakom un kanalizacejai 90 mm diametrā pēc pasyutējuma.

Adrese: Ludzas rajons, Felicianovas cīmots, ryupneica «Polimers», LV-5712, tōļtuni 53173, 53171, 53366, fakss — 257-22890 «Polimers».

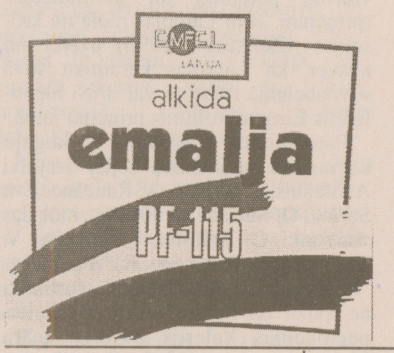

A. S. «EMFEL»

FELICIANOVĀ, CYBLAS POGOSTS, LUDZAS RAJONS, LV-5712, TŌĻRUNIS 257-53241, FAKSS 7895707

ALKIDA EMALJU PF-115 CENRŌDIS

Krōsa	Daudzums, fasējums	Cena Ls bez PVN	Cena Ls ar PVN
	Bolta:		
bundža 1,0 l	1,0 l	1,37	1,62
bundža 2,5 l	2,5 l	3,32	3,92
bundža 3,0 l	3,0 l	3,88	4,56
poliet. balons 50 l	50 kg	1,15	
tara	1	4,50	
kūpā		62	73,16
buca 200 l	210 kg	1,15	
buca met. 200 l	1	7,50	
kūpā		249	293,82
	Palāka, bryuna:		
bundža 1,0 l	1,0 l	1,43	1,69
bundža 2,5 l	2,5 l	3,43	4,05
bundža 3,0 l	3,0 l	4,03	4,76
polit. balons 50 l	50 kg	1,20	
polit. balons	1	4,50	
kūpā		64,50	76,11
buca 200 l	200 kg	1,20	
buca 200 l tara	1	7,50	
kūpā		247,50	292,05
	Malna:		
0,85 bundža 1,0 l	1,0 l	1,25	1,48
2,3 bundža 2,5 l	2,5 l	3,19	3,76
2,5 bundža 3,0 l	3,0 l	4,03	4,76
48 kg poliet. balons 50 l	50 kg	1,20	
poliet. balons 50 l	1	4,50	
kūpā			
buca 200 l	190 kg	1,20	
buca met. 200 l	1	7,50	
kūpā	235,50	277,85	
	Zaļa, zyla, kiršu, dzaltona, sorkona:		
bundža 1,0 l	1,0 l	1,53	1,81
bundža 2,5 l	2,5 l	3,68	4,34
bundža 3,0 l	3,0 l	4,33	5,11
poliet. balons 50 l	50 kg	1,30	
poliet. balons 50 l	1	7,50	
kūpā	69,50	82,00	
buca 200 l	200 kg	1,30	
buca 200 l	1	7,50	
kūpā	267,50	315,65	
laka kofadekss	1,0 l		
sudrabkrōsa nu alum. pūdera	{1,0 Ls x 1,18=1,18 + taras vērteiba		

+) — Pērcējim ar sovu taru — lātōk.

PĪTERS SKUTELIS, SKŪLŌTŌJS

7. turpynōjums

+ ELEKTRIFIKACEJA

JAUNAGLYUNNA

Leidz 1934. godam šū apdzeivōtū vītu Aglyunas cīmā sauce par Kamenecu — nu vōrda «akmiņs», par HES aizsōkumim līcynoj tys, ka Lōčplēša ordeņa kavalera Jōņa Gryšāna tāvs sajēme te 3,5 hektarus zemes pi vīnas nu iztecem un Rušyuna azara, uzcēle kūkzōgētovu, pyrms tam ūtru taidu izteci nūpērkūt nu Hipoteku bankas. Dāla Jōņa laikā dorbōjōs ari hidroelektrostaceja, yudiņa dzērnovas un vylnas kōrstuve, apkolpōja vairōkus pogostus. 1941. godā padūmu okupanti gimini izvede uz Sibireju. Pyrms divim godim atgyvis montōjumā nu tāva jau pussabrukušōs ākas, pi atjaunōšonas stōjōs jō dāls Olģerts Gryšāns. Jo J. Gryšana dzērnovas beja 35 kW jaudas generators, to tagad dorbōjās 45 kW un pīslāgts kūpejam «Latvenergo» teiklam.

1930. godā A. Broks uzsōka cytas HES byuvi, pōrvades vodus uzviļcis Odums Vasiļs-Vasiļjevs, sakōrtōjis ari telpu elektriskū sistemu, tū vysu īsamōcējīs Pīterpilī Putilova ryupneicā. Apgaismōja gimnazeju un klūstera ākas, bet 1945. godā pēc spēceigom leita gōzem stypri cēlēs yudiņa leimiņs, primitivōs byuves, lelōkū tīsu nu kūka, tyka sagrautas.

Nu Aglyunas pogosta muzeja materialym:

1948. goda 1. oktobrī Aglyunas stacejā īsaroduši 500 cylvāki, kolonnā aizgōjuši uz Jaunaglyunu — tī bejuši Daugavpiļs aprinka komjauniši un īsaroduši ar dūmu, HESu atjaunōt mēneša laikā. Paplašynōts un padzilynōts pīvodkanals, kura izmāri 30 un 18, dziļums 6 metri, vysi dorbi veikti ar froņtes mašynu «Villis», kura izmontōta kai viļcējspāks, taipat pōrtykas pīgōdei. Pēc kanala cēle aizsprūstu, dzyna pāļus, ar kerrom vede zemi, poši gatavōja kūkmaterialus. Ar personeigū paraugu īdvasmōjuši cytus organizatori Madelāns un Gagarins. 28. oktobrī izmēginōta turbina, tod tai davuši slūdzi un uzgavilējuši, kod īsadagušas spuļdzeites — līcinīku tam bejis symti cylvāku. Tai reiz monsiņjora A. Broka caltōs HES vītā 34 dīnōs topuse jauna HES un davuse strāvu leidz 1960. godam.

«Lenina Karūgs» 1957. goda martā un aprelī rakstēja, ka elektroenergeja izmontojama saimnīciski, tū īrūsynōjis ari Kamenecas HES dežurants A. Stefanovičs, bet tymā pošā laikā radīs nanormals stōvūklis, kod elektroenergeju apkaimes kolhozi naizmontoj, tymā skaitā Rušyunas cīma «Jaunō gvarde» — projekts tai kai byutu sastōdeits, tūmār stobim navarūt atrast 180 kub. m kūkmaterialu, šam nūlyukam naasūt pīmārōtu kūku, kai vin sagatavōtajim 20 kub. m.

Turpynōjums sekōs.

CEREIBU OSNI

LAURA RANCĀNE, PREIĻU PAMATSKŪLAS 3. KLĀSE

JAMPADREILIS

Nikō navar saprast,
vysur kluss,
lai gon pylna mōja.
Nikō navar saprast —
vysur skaļš,
lai gon asu vīna.
Nikō navar saprast —
vysur korsts,
lai gon zīma;
nikō navar saprast —
vysur solts,
lai gon poša Jōņu dīna...

Latgolas nūvoda nedeļas laikroksts
REDKOLEGIJA
Dybynōtōjs — A. Rancana izdevnīceiba.
Indekss 3053

Masu informacijas leidzekļa registracijas aplīceiba Nr. 1609. Iznōk nu 1994. goda 30. decembra reizi nedeļā – pīktdīnōs.

Izdevēja nūrēkinu konts Latvijas Unibankas Preiļu nūdaļā Nr. 468425, kods 310101416. Izdevēja adrese: A. Upīša ielā 3-49, Preiļi LV-5301, tōļruņs 8-253-21516. 1. īspīdlūksne.

Datorsalykums Līvija Kalvāne, datormaketeišona — Solveiga Sarkane. Īspīsta SIA «Latgolas druka» Bazneicas ielā 28, Rēzeknē, LV-4601

ZEMTURS